

Frågor och svar

HÖSTKAMPANJ 2016

RÄDDA DEN PERSONLIGA ASSISTANSEN

2016-08-29

Liberalerna Stockholms län

Innehåll

Bakgrund.....	3
Vad är LSS?	3
Vad innebär personlig assistans och ledsagarservice?	4
Har kostnaderna för personlig assistans ökat?	4
Har det blivit svårare att få personlig assistans?	5
Motarbetar regeringen rätten till personlig assistans?.....	6
Vad vill Liberalerna?	6
Är det många som fuskar sig till personlig assistans?	7
Är det privata anordnare som driver upp antalet assistanstimmar?	8
Är assistansersättningen ekonomiskt försvarbar?	9
Hur många har personlig assistans i kommunerna?	9

Bakgrund

Varje människa ska ha frihet att bestämma över sitt eget liv. Liberalerna genomförde rätten till personlig assistans för personer med omfattande funktionsnedsättningar. Den gör det möjligt att själv kunna bestämma över sin vardag.

Nu hotas denna frihetsreform av den rödgröna regeringen som vill skära ned på den personliga assistansen. Regeringen har tillsatt en utredning som ska lämna förslag på hur assistansen kan begränsas när det gäller antal användare och/eller antal timmar. Utredningsdirektiven är högst oroväckande, inte minst för många individer och familjer som riskerar att frångå sin assistans eller få den kraftigt begränsad. Direktiv har redan gått till Försäkringskassan om att skära ned på hjälpen.

Liberalerna tar strid för rätten till den personliga assistansen, den största frihetsreformen i svensk historia för personer som lever med funktionsnedsättning. Liberalerna i Stockholms län avser driva en höstkampanj den 16:e september till den 2:e oktober mot regeringens planer på nedskärningar i den personliga assistansen inom LSS-lagstiftningen.

Vad är LSS?

LSS står för *Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade*. LSS är en rättighetslag som ska garantera personer med omfattande och varaktiga funktionsnedsättningar goda levnadsvillkor, att de får den hjälp de behöver i det dagliga livet samt att de kan påverka vilket stöd och vilken service de får. Målet är att den enskilde ska få möjlighet att leva som andra.

LSS ger rätt till tio insatser för särskilt stöd och särskild service som personer kan behöva utöver det som de kan få genom annan lagstiftning. Dessa tio olika typer av hjälp finns inom LSS för att ge stöd och service:

- rådgivning och annat personligt stöd
- personlig assistans eller ekonomiskt stöd till sådan assistans
- ledsagarservice
- kontaktperson
- avlösarservice i hemmet
- korttidsvistelse utanför hemmet
- korttidstillsyn om du är skolungdom över tolv år
- bostad i familjehem eller bostad med särskild service för barn och ungdomar som behöver bo utanför föräldrahemmet
- bostad med särskild service eller annan särskilt anpassad bostad för dig som är vuxen
- daglig verksamhet för dig i yrkesverksam ålder som saknar arbete och inte utbildar dig.

Vad innebär personlig assistans och ledsagarservice?

Personlig assistans ska vara ett personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal assistenter till den som på grund av stora och varaktiga funktionsnedsättningar behöver hjälp med sina grundläggande behov (hjälp med personlig hygien, måltider, att klä av- och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskap om den funktionsnedsatte). Den som har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov har även rätt till personlig assistans för andra personliga behov.

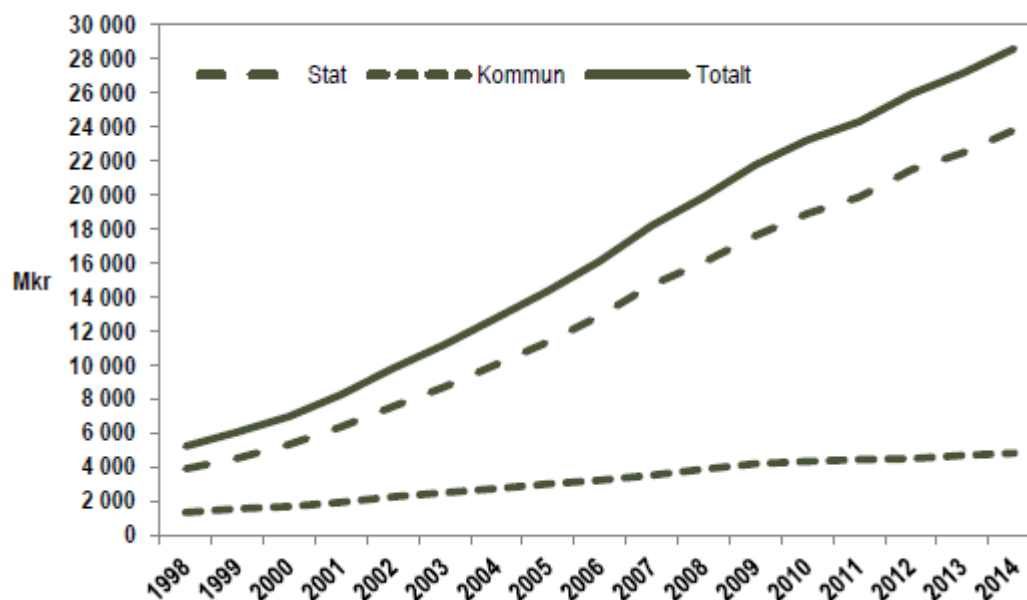
Den assistansberättigade kan välja att få assistansen genom kommunen eller få ekonomiskt stöd och själv vara arbetsgivare eller anlita t.ex. ett kooperativ eller annan utförare. Kommunen är ansvarig för kostnaden för personlig assistans när de grundläggande behoven uppgår till högst 20 timmar per vecka. Överstiger behovet 20 timmar är det Försäkringskassan som beslutar om och betalar ut assistansersättningen.

Den som inte har personlig assistans kan istället ha rätt till ledsagarservice. Ledsagarservice ska vara en personlig service, anpassad efter individuella behov som ska kunna underlätta för den enskilde att delta i samhällslivet.

Den som har en funktionsnedsättning som inte är så omfattande att personen får rätt till stöd enligt LSS kan ändå ha rätt till stöd enligt socialtjänstlagen (SoL) och till exempel få hemtjänst.

Har kostnaderna för personlig assistans ökat?

Kostnaderna för personlig assistans har ökat med åren och är väsentligt högre än vad som beräknades när reformen genomfördes. I år beräknas kostnaderna uppgå till drygt 30 miljarder kronor. De senaste tio åren har kostnaderna ökat med knappt 16 miljarder kronor.¹

¹ [Kommittédirektiv "Översyn av insatser enligt LSS och assistansersättningen"](#)

Antalet assistansberättigade har ökat från 8 500 personer år 1998 till 16 200 år 2014. Från 2010 har antalet personer legat relativt stabilt kring 15 800–15 900 personer.

Antalet beviljade assistanstimmar i genomsnitt per vecka och person har ökat kontinuerligt med 2–3 timmar per år. Sedan 1998 har antalet timmar ökat med i genomsnitt ca 43 timmar per person och vecka, från ca 81 timmar till ca 124 timmar.

Kostnadsökningen framställs inte sällan som något mystiskt, och något som i sig är ett tecken på att det är något fel på reformen. Faktum är dock att stora delar av kostnadsökningarna går att förklara och motivera. Ökningen av kostnaderna är i flera fall effekter av politiska beslut eller en positiv utveckling och därför inte så anmärkningsvärd som många vill framhäva:

- Barns behov av stöd underskattades kraftigt när reformen togs fram. Utredningen som låg till grund för LSS-reformen underskattade de insatser som anhöriga (föräldrar) gjorde för sina barn. Möjligheten till personlig assistans har inneburit att föräldrar kan arbeta och att barn fått större frihet.
- Sedan år 2000 får den som fyller 65 behålla redan beslutad personlig assistans. Det betyder att antalet personer med assistans ökar.
- Personer med omfattande funktionsnedsättningar lever idag längre än tidigare (och behöver därför personlig assistans under längre tid). En del lever längre just tack vare att assistansen gör det möjligt för dem att leva ett mer aktivt liv, och därmed hålla sig friska.
- Insatser med aktiv tillsyn har ökat, till exempel personer som på grund av psykiska eller neuropsykiatriska funktionsnedsättningar riskerar skada sig själva och andra. Tidigare var dessa personer ofta inlåsta på institutioner.
- Att antalet timmar per assistansberättigad ökar kan delvis förklaras med att andelen personer med behov av aktiv tillsyn har ökat.²

Trots en kraftig kostnadsutveckling sedan starten framkommer i utredningen av assistansersättningens samhällsekonomiska effekter (Socialstyrelsen 2008) att personlig assistans ändå är en kostnadseffektiv åtgärd som därför borde utökas till fler.

Har det blivit svårare att få personlig assistans?

Flera domar har stegvis höjt tröskeln för att få assistans och sammantaget har det fått helt orimliga konsekvenser. Ansvaret övervältras på föräldrar och andra anhöriga som får dra ett mycket tungt lass. Både anhöriga och brukare som tidigare kunnat jobba tack vare assistansEN måste lämna sina jobb.

I en dom i regeringsrätten 2009 menade man att bara just de moment som är verkligt integritetsnära ska räknas in i ”grundläggande behov”, det vill säga det som sammanlagt behöver uppgå till 20 timmar för att man ska få personlig assistans från Försäkringskassan. (Målet handlade om en man som inte kunde sköta sin personliga hygien eller påklädning själv, och inte skära mat på tallriken.

---

² [Westerberg, ”PERSONLIG ASSISTANS - hotad frihetsreform?”](#)

Däremot kunde han själv stoppa gaffeln i munnen, och då blev det inte tillräckligt många timmar för att få assistans).³

Försäkringskassan har tagit fram bedömningsstöd som dels utgår från den hårdnade rättspraxisen, dels är det detaljerat och integritetskränkande. Det har förekommit att handläggare observerat personer i duschen för att bedöma hur lång tid det tar. I beräkningen skiljer man på ”aktiv” och ”passiv” tid. Om en person behöver hjälp i och ur ett badkar räknas t.ex. inte tiden i badet.

68,8 % av de som sökte assistansersättning för första gången fick avslag under 2015. 1994 avlogs 20 % av alla nyansökningar och 2008 hade siffran stigit till 49 %.⁴

Motarbetar regeringen rätten till personlig assistans?

Regeringen har pekat ut lagen om stöd och service (LSS) som ett område att spara in på. Signalpolitiken har haft effekt. Bedömningarna hos myndigheter, i kommuner och i domstolar har blivit mer restriktiva.

En dom i Högsta Förvaltningsdomstolen 2015 innebär att ett behov av så kallad aktiv tillsyn ensamt inte kan ligga till grund för assistans. Den som hastigt kan drabbas av livshotande tillstånd som ett svårt epileptiskt anfall eller andningsuppehåll har alltså inte rätt till stöd, om hen inte samtidigt har andra mycket stora behov.

Nu har regeringen gått ännu ett steg längre, genom att ge direkta instruktioner till Försäkringskassan att strama åt ytterligare. I regleringsbrevet för 2016 skriver regeringen: ”Försäkringskassan ska bidra till att bryta utvecklingen av antalet timmar inom assistansersättningen”.⁵

Regeringen har också tillsatt en utredning som ska lämna förslag på hur den personliga assistansen kan begränsas när det gäller antal användare och/eller antal timmar.⁶

Liberalerna är inte kritiska till att regeringen undersöker kostnaderna men vi är kritiska till att regeringen har ett ensidigt fokus på nedskärningar och har beslutat om nedskärningar och regelskärpningar innan analysen är gjord.

Magdalena Andersson (S) framhäver att det går bra för den svenska ekonomin, men vill ändå skära ned på kostnaderna för LSS.

Vad vill Liberalerna?

ÄNDRA DIREKTIVEN TILL LSS-UTREDNINGEN

Det behövs en större översyn av LSS, men uppdraget till utredaren har för stort fokus på kostnadsminskningar. Fokus i utredningen måste vara att personer med omfattande funktionsnedsättningar ska få möjlighet att leva som andra. LSS-reformen var ett stort framsteg på sin tid, men den har dels urholkats av en allt snålare rättspraxis, dels behöver den moderniseras.

³ [REGERINGSRÄTTENS DOM](#)

⁴ [Försäkringskassan](#)

⁵ [Socialdepartementet ”Regleringsbrev för budgetåret 2016 avseende Försäkringskassan”](#)

⁶ [Kommittédirektiv ”Översyn av insatser enligt LSS och assistansersättningen”](#)

TA TILLBAKA UPPDRAGET TILL FÖRSÄKRINGSKASSAN OM ATT SNÅLA PÅ ASSISTANSERSÄTTNINGEN

Regeringen har gett direkta instruktioner till Försäkringskassan att vara snålare. I regleringsbrevet för 2016 skriver regeringen: ”Försäkringskassan ska bidra till att bryta utvecklingen av antalet timmar inom assistansersättningen”.

Det är tveksamt både i sak och i princip. Det är tveksamt i sak, eftersom det betyder att personer med stort behov av stöd inte får den hjälp de behöver och enligt lag har rätt till. De snålare bedömningarna har redan fått genomslag, och många som har assistans idag oroar sig nu för om de ska få behålla den. Regeringens uppdrag är också tveksamt i princip, eftersom ministerstyre inte är tillåtet i Sverige. Regeringen får inte tala om för myndigheter eller domstolar hur lagen ska tolkas. Om regeringen vill ändra hur myndigheterna fattar beslut måste lagen ändras eller förtydligas.

Om Försäkringskassan inte längre har i uppdrag att göra snåla bedömningar, kommer kostnaderna åtminstone på kort sikt att öka. Liberalerna har därför lagt en miljard mer än regeringen i vår vårbudget för att värna den personliga assistansen.

SLUTA TALA ILLA OM ASSISTANSREFORMEN

Det har betydelse hur ledande politiker pratar om en reform. Även om lagen inte ändras så påverkas bedömningar både hos myndigheter och i domstolar. När finansminister Magdalena Andersson i intervjuer förra året pekade ut assistansersättningen som ett lämpligt område för besparingar, skapades dels oro bland personer som behöver assistans, dels stramades bedömningarna åt i praktiken.

LSS är ingen ”tycka-synd-om-lag” eller en möjlighet för stat och kommuner att vara ”snälla”. Det är en lag som i grunden handlar om mänskliga rättigheter. LSS har inneburit stora framsteg i arbetet för full delaktighet och jämlikhet för personer med funktionsnedsättningar. Det handlar om den grundläggande liberala tanken om att varje människa ska ha frihet att bestämma över sitt eget liv.

BEKÄMPA FUSK, INTE PERSONER MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING

Det förekommer fusk, ibland i form av omfattande och organiserad kriminalitet där mångmiljonbelopp förskingrats, samtidigt som personer med funktionsnedsättning vanvårdats. Det ska det vara nolltolerans emot, och Liberalerna har medverkat till flera skärpningar i regelverken för att komma åt det. Men det förklarar troligen bara en mycket liten del av kostnadsökningarna. Trots att Försäkringskassan gör systematiska uppföljningar och är skyldiga enligt lag att polisanmäla allt som förefaller vara fusk, hittar man ganska lite. 2015 uppgick återkrav och skadestånd inom assistansersättningen till 38,9 miljoner kr. Något som kan jämföras med fusk gällande tillfällig föräldrapenning på 39,6 miljoner kronor.

Regeringens strategi och fokus mot fusk och felaktigheter är helt fel. I stället för att rikta in arbetet mot dem som är oseriösa eller kriminella, stramas villkoren åt för dem som verkligen behöver stöd. Samtidigt försämrar villkoren för seriösa företag i assistansbranschen, så att de får allt svårare att göra ett bra jobb.

Det är skurkar som ska jagas, inte minuter hos personer med behov.

Är det många som fuskar sig till personlig assistans?

Försäkringskassan har haft särskilt fokus på assistansersättning sedan slutet av 2011. Försäkringskassan polisanmälde under 2014 108 ärenden för bidragsfusk inom

assistansersättningen. Sammanlagt resulterade det i 79,6 miljoner kronor i återkrav och skadestånd samt 93 miljoner i stoppade framtida utbetalningar. Under 2015 gjordes 38 polisanmälningar och återkrav på 38,9 miljoner kronor.⁷

	2013			2014			2015		
	Kv.	Man	Tot.	Kv.	Man	Tot.	Kv.	Man	Tot.
Avslutade ärenden	515	501	1 049	274	308	601	298	299	620
Antal med åtgärd	93	98	201	70	81	157	61	47	112
Antal polisanmälningar	52	49	103	45	53	108	21	16	38
Återkrav skadestånd (mnkr)	31,4	46,2	77,6	48,6	29,2	79,6	15,6	23,2	38,9
Besparingsbelopp (mnkr)	42,8	51,4	94,2	26,5	66,3	92,8	63,8	46,9	110,7

¹ Uppgift om kön saknas i ett antal fall (exempelvis p.g.a. att personen i fråga har skyddade personuppgifter), men i totalsiffran ingår samtliga utredningar.

Brottsförebyggande rådet uppger att det har rapporterats in fler timmar för assistansersättning än vad som faktiskt har använts och fusk kan även bestå i felaktiga intyg eller förfalskade handlingar. Det får särskilt stora konsekvenser för förmånstagare som har svårt att göra sig hörda, eller kanske inte ens förstår att de medverkar till bedrägerier.

Brottslighet inom assistansersättningen ska bekämpas men fusk får aldrig användas som ett svepskäl för att ta den personliga assistansen ifrån personer, vilket regeringen nu gör. Istället för att utreda *om* det förekommer omotiverade kostnadsökningar och *om* assistanspengar går till något annat än brukare, har regeringen redan dragit slutsatsen att ersättningen ska dras ned.

Fusk inom assistansersättningen kan jämföras med fusk gällande tillfällig föräldrapenning. Under 2015 blev summan för återkrav och skadestånd på 39,6 miljoner för den här kontrollgruppen.⁸

	2013			2014			2015		
	Kv.	Man	Tot.	Kv.	Man	Tot.	Kv.	Man	Tot.
Avslutade ärenden	650	545	1 202	996	726	1 729	1 081	730	1 814
Antal med åtgärd	321	245	569	545	368	916	765	434	1 201
Antal polisanmälningar	65	72	138	125	97	224	351	178	530
Återkrav skadestånd (mnkr)	3,1	2,6	5,8	8,5	6,8	15,3	25,2	14,5	39,6

¹ Uppgift om kön saknas i ett antal fall (exempelvis p.g.a. att personen i fråga har skyddade personuppgifter), men i totalsiffran ingår samtliga utredningar.

Är det privata anordnare som driver upp antalet assistanstimmar?

Regeringen vill skapa en bild av att det är de privata anordnarna som driver upp timantalet. Faktum är att skillnaderna mellan olika anordnare är förhållandevis små. Antalet timmar per brukare år 2013 var detsamma för kommunala och privata anordnare och något högre för brukarkooperativ. Om man tar hänsyn till skillnader i faktorer som antal år med assistansersättning, ålder, kön och personkrets blir dock antalet timmar för privata anordnare något högre än för kommunala och antalet timmar för kooperativa anordnare fortfarande högst, men inte lika mycket högre. Skillnaden mellan kommunala och privata anordnare är dock endast fem procent. Det kan noteras att kooperativen inte drivs med vinstintresse vilket indikerar att antalet timmar per brukare kan ha andra förklaringar än en önskan att öka marginalerna för anordnaren.

⁷ [Försäkringskassans årsredovisning 2015](#)

⁸ [Försäkringskassans årsredovisning 2015](#)

Genomsnittligt antal timmar fördelat på anordnartyp, för personer under 65 år, 2014⁹

	Privat anordnare	Kommun	Brukar- kooperativ	Mottaga- ren själv
Genomsnittligt antal timmar	126	129	140	139
Genomsnittligt antal timmar när hänsyn tas till andra skillnader	128	124	133	133

Är assistansersättningen ekonomiskt försvarbar?

Assistansen innebär stora kostnader för stat och kommun men har också lett till kostnadsminskningar för socialförsäkringen samt hälso- och sjukvården. Personlig assistans ersätter en rad andra insatser såsom hemtjänst, ledsagning, vårdbidrag, handikappersättning och korttidsboende. En stor del av kostnaderna har därmed omfördelats mellan verksamheter. Assistansen nettokostnad är betydligt lägre än bruttokostnaden.

Rätten till personlig assistans innebär att en del brukare kan arbeta och betala skatt. Assistansen har också gjort det möjligt för anhöriga att både förvärvsarbeta utanför hemmet och få ersättning för det utförda omsorgsarbetet. Föräldrar till barn med assistans har löneinkomst i större utsträckning än föräldrar till barn med funktionsnedsättning men utan assistans.

Därutöver är yrket som personlig assistent ett vanligt första jobb och en bra väg in på arbetsmarknaden. Det finns i dag cirka 80 000 personliga assistenter, varav uppskattningsvis en femtedel är under 25 år och var femte är utrikesfödd. Kommunerna får skatteintäkter tack vare assistenternas arbete.¹⁰

Hur många har personlig assistans i kommunerna?

I tabellen nedan redovisas hur många personer som hade personlig assistans i respektive kommun den 1:e oktober 2015.¹¹ Uppgifter saknas för Lidingö. Antalet för Nykvarn och Nynäshamn är cirka, detta på grund av sekretesskäl.

	Personlig assistans
Botkyrka	253
Danderyd	45
Ekerö	43
Haninge	156
Huddinge	188
Järfälla	161
Lidingö	..
Nacka	183
Norrtälje	103

⁹ [Westerberg, "PERSONLIG ASSISTANS - hotad frihetsreform?"](#)

¹⁰ [Westerberg, "PERSONLIG ASSISTANS - hotad frihetsreform?"](#)

¹¹ [Socialstyrelsen](#)

Nykvarn	Ca 13
Nynäshamn	Ca 50
Salem	33
Sigtuna	98
Sollentuna	129
Solna	110
Stockholm	1505
Sundbyberg	65
Södertälje	265
Tyresö	93
Täby	122
Upplands Väsby	96
Upplands-Bro	56
Vallentuna	65
Vaxholm	14
Värmdö	79
Österåker	91

Antal personer med insats enligt LSS den 1 oktober 2015. Fördelat på insatstyp och kommun.